

بسم الله الرحمن الرحيم

www.ketab.ir

☐ ترجمه تحفة الحکیم
علامه شیخ محمد حسین کمپانی

موضوع:

فلسفه اسلامی: ۱۰۴ (فلسفه و عرفان: ۱۹۶)

گروه مخاطب:

- تخصصی (طلاب و دانشجویان)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۱۹۹۷

مسئله انتشار (چاپ اول و باز چاپ): ۵۱۷۳

اصفهانی، محمدحسین، ۱۲۵۷ - ۱۳۲۰.

[تحفة الحکیم. فارسی - عربی]

ترجمه تحفة الحکیم علامه شیخ محمد حسین کمپانی / غلامرضا رحمانی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر

تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۰.

[۲۸۰] ص. - (مؤسسه بوستان کتاب: ۱۹۹۷) (فلسفه و عرفان: ۱۹۶. فلسفه اسلامی: ۱۰۴)

ISBN 978-964-1006-09-1 - ۵۰۰۰ تومان

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Allama Sheikh Mohammadhossain Esfahani Najafi. The translation of ص. ع. به انگلیسی:

Tohfat-ul-hakim

کتاب حاضر ترجمه منظومه «تحفة الحکیم» محمد حسین اصفهانی است.

کتابنامه: ص. [۲۷۳] - ۲۷۶؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. فلسفه اسلامی - شعر. ۲. شعر عربی - ایران - قرن ۱۴. ۳. هستی‌شناسی (فلسفه اسلامی) - شعر. الف. رحمانی.

غلامرضا، ۱۳۴۳ - مترجم. ب. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب. ج. عنوان. د. عنوان:

تحفة الحکیم. فارسی - عربی.

۱۸۹/۱

۲ ف ۳۰۲ ت / ۱۳۱۵ BBR

[۸۹۲/۱۶]

[PJA ۵۲۹۹ / ۶ الف / ۳۰۳۳]

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۲۴۳۹۷۸۴

۱۳۹۰

ترجمہ

تحفة الحکیم

علامہ شیخ محمد حسین کمپانی

غلامرضا رحمانی

بوستانِ کتب
۱۳۹۰

ترجمه تحفة الحکیم

علامه شیخ محمد حسین کهمانی

• نویسنده: غلامرضا رحمانی

• ناشر: مؤسسه بوستان کتاب

(مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم)

• لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

• نویت چاپ: اول / ۱۳۹۰ • شمارگان: ۸۰۰ • بها: ۵۰۰۰ تومان

تمامی حقوق © محفوظ است

printed in the Islamic Republic of Iran

- دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفائی)، ص پ ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۷۷۲۲۱۵۵-۷ نماینده: ۷۷۲۲۱۵۲ تلفن بخش: ۷۷۴۳۴۲۶
- فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۱۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)
- فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان فلسطین، خ طوس، کوچه تبریز، پلاک ۳۰، تلفن: ۸۸۹۵۶۹۲۲ - ۰۹۲۹۵۹۹۲۲
- فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۲۲۳۳۶۷۲
- فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۲۲۲۰۳۷۰
- فروشگاه شماره ۵: اصفهان، میدان انقلاب، جنب سینما ساحل، تلفن: ۲۲۲۱۷۱۲
- فروشگاه شماره ۶ (ویژه جوانان): قم، ابتدای خیابان شهدا، تلفن ۷۸۳۷۱۰۲
- بخش پکتا (بخش کتب اسلامی و انسانی)، تهران، خ حافظ، نرسیده به چهار راه کالج، نبش کوچه بامشاد، تلفن: ۸۸۹۴۰۳۰۳

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail: info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: <http://www.bustaneketab.com>

با قدرانی از همکاری که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب: جواد آهنگر • ویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • چکیده عربی: خلیل العصامی • چکیده انگلیسی: یحیی داوری
- دبیر: مصطفی محفوطی • مسئول واحد حروفنگاری: احمد مؤتمنی • حروفنگار: عزیزه همتی • اصلاحات حروفنگاری: منصوره حبیبی مجرد و لیلا حاج‌اسماعیلی
- صفحه‌آرایی: احمد اخلی و احمد مؤتمنی • کارشناس و کنترل نمونه‌خوانی: محمدجواد مصطفوی • نمونه‌خوانی: علی میری • بازخوانی نهایی متن: محمد وکیلی
- نظارت و کنترل آماده‌سازی: ولی قربانی • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سیدرضا موسوی‌منش • کارشناس طراحی و گرافیک: مسعود نجابتی • طراح جلد: محمود هدایی
- مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی • اداره آماده‌سازی: حمید رضا تیموری • اداره چاپخانه: مجید مهدوی و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی.

فهرست موضوعات

۲۷	مقدمه
۲۷	حمد خدا
۲۸	صلوات بر حضرت محمد ﷺ
۲۸	صلوات بر آل محمد ﷺ
۲۸	مؤلف تحفة الحکیم
۲۹	فضیلت حکمت
۲۹	محتوای تحفة الحکیم
۳۰	وجه تسمیه تحفة الحکیم

فصل اول: هستی و نیستی

۳۳	بخش اول: بداهت مفهوم وجود
۳۳	تعریف وجود
۳۴	شهود حقیقت هستی
۳۴	استحاله انتقال هستی

۳۴	بخش دوم: اصالت وجود
۳۴	برهان اول
۳۵	اشکال و پاسخ
۳۵	برهان دوم
۳۵	برهان سوم
۳۶	برهان چهارم
۳۶	بخش سوم: اشتراک معنوی وجود
۳۶	برهان اول
۳۷	برهان دوم
۳۷	برهان سوم
۳۸	برهان چهارم
۳۸	بطلان اشتراک لفظی
۳۸	بخش چهارم: زیادت وجود بر ماهیت
۳۸	دیدگاه حکما
۳۹	برهان اول و دوم
۴۰	برهان سوم
۴۰	برهان چهارم
۴۱	بخش پنجم: عینیت ماهیت و اثبت در واجب
۴۱	استحاله حدّ ماهوی در واجب
۴۱	تقریر برهان
۴۲	بخش ششم: تشکیک حقیقت هستی
۴۲	نظریه تشکیک
۴۳	نظریه تبار

۴۳	نظریه حصص
۴۴	بخش هفتم: وجود ذهنی
۴۴	وجود عینی و نوری
۴۴	برهان اول
۴۴	برهان دوم
۴۵	اشکال و پاسخ اول
۴۵	اشکال و پاسخ دوم
۴۶	اشکال و پاسخ سوم
۴۷	بطلان پاسخ دوانی
۴۸	بطلان پاسخ سید سند
۴۸	بطلان پاسخ برخی از حکما
۴۹	بطلان راه حل قوشچی
۴۹	بخش هشتم: معقول اول و ثانی
۴۹	تعریف معقول اول
۵۰	تعریف معقول ثانی
۵۱	بخش نهم: وجود و عدم مطلق و مقید
۵۱	تقسیم مطلق و وجود
۵۱	وجود مطلق
۵۱	عدم مطلق
۵۲	وجود مقید
۵۲	عدم مقید
۵۲	بخش دهم: بساطت هستی
۵۲	تبیین بساطت هستی

۵۳	تقریر برهان
۵۴	بخش یازدهم: تکثر هستی
۵۴	وحدت و کثرت هستی
۵۴	کثرت نوری هستی
۵۵	استحاله تشکیک در ماهیات و مفاهیم
۵۵	کثرت عرضی هستی
۵۶	جامع کثرت ماهیات
۵۶	بخش دوازدهم: استحاله ثبوت معدوم
۵۶	دیدگاه حکما
۵۷	بطلان شواهد
۵۸	مغالطه بودن ادله حال
۵۸	بطلان دلیل اول
۵۹	بطلان دلیل دوم
۵۹	بطلان دلیل سوم
۶۰	بخش سیزدهم: عدم تمایز و علیت در اعدام
۶۰	استحاله تمایز در اعدام
۶۰	استحاله علیت در اعدام
۶۱	بخش چهاردهم: استحاله اعاده معدوم
۶۱	برهان اول
۶۲	برهان دوم
۶۲	برهان سوم
۶۲	برهان چهارم
۶۳	نشر و حشر بدن

۶۴	بطلان ادله جواز اعاده
۶۵	بخش پانزدهم: دفع شبهه معدوم مطلق
۶۶	بخش شانزدهم: مناط صدق در قضایا
۶۶	مناطق صدق در قضیه خارجیّه
۶۷	مناطق صدق در قضیه حقیقیّه
۶۷	مناطق صدق در قضیه ذهنیه
۶۷	تعریف اول نفس الامر
۶۷	اشکال و پاسخ
۶۸	تعریف دوم نفس الامر
۶۸	اشکال و پاسخ

فصل دوم: جعل و اقسام آن

۷۱	بخش اول: تقسیم جعل
۷۲	بخش دوم: متعلق جعل
۷۲	متعلق جعل تألیفی
۷۳	متعلق جعل بسیط
۷۳	برهان اول
۷۴	برهان دوم
۷۴	برهان سوم
۷۶	برهان چهارم
۷۶	برهان پنجم
۷۶	استحاله مجعول بالأصالة بودن انصاف

فصل سوم: وجود مستقل و رابط

۷۷	بخش اول: تقسیم وجود بر اساس امکان ماهوی
۷۷	وجود محمولی
۷۷	وجود رابطی
۷۸	وجود نفسی
۷۸	وجود حق تبارک و تعالی
۷۸	وجود رابط
۷۹	بخش دوم: تقسیم وجود بر اساس امکان فقری

فصل چهارم: مواد و جهات ثلاث

۸۱	بخش اول: انحصار مواد ثلاث
۸۳	بخش دوم: اعتباریت مواد ثلاث
۸۳	موطن مواد ثلاث
۸۳	اشکال و پاسخ
۸۴	محذور عینیت امتناع
۸۴	محذور عینیت امکان
۸۴	محذور عینیت وجوب
۸۵	بخش سوم: تقسیم مواد ثلاث
۸۵	۲ اتصاف مواد به بالذات
۸۵	اتصاف مواد به بالغیر
۸۶	اتصاف مواد به بالقیاس الی الغیر
۸۶	فرق ما بالقیاس الی الغیر و ما بالغیر
۸۷	امکان و قیاس

۸۷	بخش چهارم: مسائل امکان
۸۷	معانی امکان
۸۹	عروض امکان
۸۹	لااقتضائیت امکان
۹۰	احتفاف امکان
۹۰	افتقار امکان
۹۱	نفی بخت و اتفاق
۹۱	شبهه اول و پاسخ
۹۲	شبهه دوم و پاسخ
۹۳	شبهه سوم و پاسخ
۹۴	برهان اول
۹۴	برهان دوم
۹۴	بطلان دیدگاه متکلمان
۹۵	مناطق حاجت ممکن
۹۵	بطلان دیدگاه متکلمان
۹۶	اشکال و پاسخ
۹۷	نفی اولویت ذاتیه
۹۸	نفی اولویت غیریه
۹۸	امکان عالم جسمانی
۹۹	تفاوت امکان استعدادی با ذاتی
۱۰۰	تفاوت امکان استعدادی با استعداد

فصل پنجم: حدوث و قَدَم

۱۰۱	بخش اول: تقسیم حدوث و قَدَم
-----	-----------------------------

- ١٠١..... حدوث و قدّم حقيقى
- ١٠١..... حدوث و قدّم زمانى
- ١٠٢..... حدوث و قدّم ذاتى
- ١٠٣..... حدوث و قدّم دهرى
- ١٠٤..... حدوث عالم مادى
- ١٠٥..... بطلان حدوث اسمى
- ١٠٥..... بخش دوم: مرجّح حدوث عالم
- ١٠٥..... دیدگاه حکما
- ١٠٦..... نظريه كعبى
- ١٠٦..... نظريه اشاعره
- ١٠٧..... نظريه معتزله
- ١٠٧..... بخش سوم: سبق، لحوق و معیت
- ١٠٧..... اقسام سبق
- ١٠٨..... اقسام لحوق و معیت
- ١٠٩..... سبق بالذات
- ١٠٩..... سبق بالرتبه
- ١١٠..... بخش چهارم: ملاک سبق و لحوق
- ١١٠..... ملاک سبق و لحوق بالزمان
- ١١١..... ملاک سبق و لحوق بالعليه
- ١١١..... ملاک سبق و لحوق بالطبع
- ١١١..... ملاک سبق و لحوق بالرتبه
- ١١٢..... ملاک سبق و لحوق بالماهيه
- ١١٢..... ملاک سبق و لحوق بالشرف

۱۱۲ ملاک سبق و لحوق بالدَّهر

۱۱۳ ملاک سبق بالحقیقه و بالحق

فصل ششم: قوّه و فعل

۱۱۵ بخش اول: معانی قوّه

۱۱۵ قوّه به معنای قدرت

۱۱۵ قوّه به معنای مبدأ تأثیر

۱۱۶ قوّه منفعله

۱۱۶ قوّه فاعله

۱۱۸ بخش دوم: تقدّم قوّه بر فعل و فعل بر قوّه

۱۱۸ تقدّم قوّه به معنای قدرت

۱۱۸ تقدّم قوّه به معنای قوّه در مقابل فعل

۱۱۹ تقدّم فعل بر قوّه

فصل هفتم: ماهیت و لواحق آن

۱۲۱ بخش اول: چیستی ماهیت

۱۲۱ تعریف ماهیت

۱۲۲ اطلاق ذات و حقیقت

۱۲۲ سلب متقابلات

۱۲۳ تقدیم سلب

۱۲۴ بخش دوم: اعتبارات ماهیت

۱۲۴ اعتبارات سه گانه

۱۲۵ ماهیت لایشرط مقسّمی

۱۲۵.....	ماهیت لایشرط قسمی
۱۲۶.....	کلی طبیعی
۱۲۶.....	تقابل اعتبارات سه گانه
۱۲۷.....	مذهب حق
۱۲۸.....	بخش سوم: اجزای ماهیت
۱۲۸.....	اتحاد ماده با جنس
۱۲۸.....	اتحاد صورت با فصل
۱۲۸.....	اختلاف اجرای ماهیت
۱۲۹.....	اخذ جنس
۱۲۹.....	اخذ ماده، فصل و صورت
۱۲۹.....	استحاله دو جنس
۱۳۰.....	تبیین فصل
۱۳۰.....	اقسام فصل
۱۳۱.....	تحصل نوع
۱۳۲.....	کیفیت ترکیب در اجزا
۱۳۲.....	خواص اجزای ماهیت
۱۳۳.....	اشکال و پاسخ
۱۳۴.....	افتقار اجزا به یکدیگر
۱۳۵.....	بخش چهارم: تشخیص و تمیز
۱۳۵.....	حقیقت تشخیص
۱۳۶.....	تقسیم تشخیص

۱۳۹	مساوقت وحدت و وجود
۱۴۰	اشکال و پاسخ
۱۴۰	بدهت وحدت و کثرت
۱۴۱	تقسیم وحدت و کثرت
۱۴۴	استحاله اتحاد اثنین
۱۴۶	بخش دوم: تعریف و تقسیم حمل
۱۴۶	تعریف حمل
۱۴۷	حمل اولی ذاتی
۱۴۷	حمل شایع صناعی
۱۴۸	اشکال و پاسخ
۱۴۹	حمل موافات و اشتقاقی
۱۵۰	بخش سوم: احکام وحدت
۱۵۰	عدد نبودن واحد
۱۵۱	مقوم بودن واحد
۱۵۱	عدم تناهی سلسله اعداد
۱۵۲	تنظیر واحد به وجود
۱۵۲	بخش چهارم: تحقق حمل در مفاد مطلب «هل»
۱۵۲	تحقق حمل شایع
۱۵۳	اشکال و پاسخ
۱۵۳	بخش پنجم: تعریف و تقسیم تقابل
۱۵۳	تعریف تقابل
۱۵۴	اقسام تقابل
۱۵۴	تقابل سلب و ایجاب در مفردات

۱۵۵	اشکال و پاسخ
۱۵۵	احکام تقابل سلب و ایجاب
۱۵۶	تقابل سلب و ایجاب در قضایا
۱۵۷	تقابل عدم و ملکه
۱۵۸	اقسام تقابل عدم و ملکه
۱۵۸	تقابل تضایف
۱۵۹	اشکال و پاسخ
۱۶۰	تقابل تضاد
۱۶۱	عدم تحقق تضاد در اجناس
۱۶۱	اشکالات و پاسخها
۱۶۲	واحد بودن ضد واحد
۱۶۲	وحدت موضوع در تضاد
۱۶۳	بخش ششم: تقابل بین وحدت و کثرت
۱۶۳	عدم تحقق تقابل ذاتی
۱۶۴	تحقق تقابل بالعرض

فصل نهم: علّت و معلول

۱۶۵	بخش اول: تعریف و تقسیم علّت
۱۶۵	علّت تامّه
۱۶۶	علل ناقصه
۱۶۶	اشکال و پاسخ
۱۶۷	بخش دوم: علّت فاعلی
۱۶۷	فاعل بالظن

۱۶۷	فاعل بالقسر
۱۶۷	فاعل بالجبر و بالتسخیر
۱۶۸	فاعل بالقصد
۱۶۸	فاعل بالعناية
۱۶۸	فاعل بالرضا
۱۶۹	فاعل بالتجلی
۱۷۰	فاعلیت حق تعالی
۱۷۱	وجه صحیح نظریات
۱۷۲	فاعلیت نفس ناطقه
۱۷۴	بخش سوم: علت غایی
۱۷۴	عینیت و غیریت غایت و فاعل
۱۷۵	اشکال و پاسخ
۱۷۶	ابتنای قول به اتفاق بر جهل
۱۷۷	دلیل اول و پاسخ
۱۷۸	دلیل دوم و پاسخ
۱۷۸	دلیل سوم و پاسخ
۱۷۹	بخش چهارم: علت صوری
۱۷۹	علت صوری
۱۷۹	صورت
۱۸۰	شریک العله بودن صورت
۱۸۰	صورت داشتن مجردات
۱۸۱	معانی صورت
۱۸۱	بخش پنجم: علت مادی

۱۸۱	اعتبارات مادّه
۱۸۲	علّت قوام بودن مادّه
۱۸۲	ماهیت هیولی
۱۸۳	تقسیم هیولی
۱۸۵	بخش ششم: احکام مشترک علل
۱۸۵	احکام مطلق علّت
۱۸۵	جزیی و کلی، بالقوه بالفعل
۱۸۶	ذاتی و عرضی، عام و خاص
۱۸۶	بسیط و مرکب، قریب و بعید
۱۸۷	بخش هفتم: علل و قوای جسمانی
۱۸۷	تناهی علل و قوای جسمانی
۱۸۷	شرط تأثیر علل و قوای جسمانی
۱۸۸	بخش هشتم: احکام مشترک بین علّت و معلول
۱۸۸	استحاله تخلف از علّت تامّه
۱۸۹	امکان تخلف از علّت ناقصه
۱۸۹	بقا و فنای معلول
۱۸۹	استحاله صدور کثیر از واحد
۱۹۰	تقریر برهان
۱۹۰	استحاله صدور واحد از کثیر
۱۹۰	تقریر برهان
۱۹۱	تقابل بین علّت و معلول
۱۹۲	استحاله دور
۱۹۲	اشکال و پاسخ

۱۹۳	استحاله تسلسل
۱۹۳	تقریر برهان
۱۹۴	رفع توهم

فصل دهم: جوهر و عرض

۱۹۵	بخش اول: تبیین مقوله جوهر
۱۹۵	تعریف جوهر
۱۹۵	خواص جوهر
۱۹۶	تقسیم جوهر
۱۹۷	بخش دوم: مقولات عرضی
۱۹۷	تعریف عرض
۱۹۷	جنس نبودن عرض
۱۹۸	وجه تسمیه
۱۹۸	اقسام مقولات عرضی
۱۹۸	مقوله نبودن نسبت
۱۹۹	مقوله نبودن حرکت
۱۹۹	بخش سوم: تبیین مقوله کم
۱۹۹	تعریف کم
۲۰۰	اقسام کم
۲۰۱	خواص اضافی کم
۲۰۲	تناهی ابعاد
۲۰۲	بخش چهارم: تبیین مقوله کیف
۲۰۲	تعریف کیف

۲۰۳	اقسام کیف
۲۰۴	کیفیات نفسانیه
۲۰۴	حقیقت علم
۲۰۵	علم حصولی و حضوری
۲۰۶	علم فعلی و انفعالی
۲۰۷	علم واجب و ممکن
۲۰۸	علم اجمالی و تفصیلی
۲۰۹	تبیین قدرت
۲۱۰	تبیین اراده
۲۱۱	تبیین خلق
۲۱۳	کیفیات محسوسه
۲۱۴	نظریه اصحاب اشکال
۲۱۴	کیفیات مبصره
۲۱۵	حقیقت نور
۲۱۵	کیفیات مسموعه
۲۱۶	حرف و کلام
۲۱۶	کیفیات ملموسه
۲۱۷	ماهیت حرارت
۲۱۷	ماهیت رطوبت
۲۱۸	ماهیت ثقل
۲۱۹	کیفیات مذوقه
۲۲۰	کیفیات مشمومه
۲۲۰	کیف استعدادی

۲۲۱	ماهیت لین و صلابت
۲۲۱	کیفیات مختص به کمیات
۲۲۲	استقامت و استدارت
۲۲۲	ماهیت شکل
۲۲۳	ماهیت زاویه
۲۲۳	ماهیت خلقت
۲۲۳	زوجیت و فردیت
۲۲۴	بخش پنجم: تبیین مقوله ملک
۲۲۴	تعریف ملک
۲۲۴	تقسیم ملک
۲۲۵	تملک واجب تعالی
۲۲۵	تملک اعتباری
۲۲۵	بخش ششم: مقوله‌های وضع و متی
۲۲۵	مقوله وضع
۲۲۶	اقسام وضع
۲۲۶	نقطه و مقدار
۲۲۷	وقوع اشتداد و تضاد
۲۲۷	مقوله متی
۲۲۷	تقسیم متی
۲۲۸	موضوع متی
۲۲۸	بخش هفتم: مقوله‌های آین، آن یفعل و ینفعل
۲۲۸	مقوله آین
۲۲۸	تقسیم آین

۲۲۹	وقوع اشتداد و تضاد
۲۲۹	مقوله های آن یفعل و آن ینفعل
۲۲۹	عینیت آن یفعل و آن ینفعل
۲۳۰	وقوع اشتداد و تضاد
۲۳۰	بخش هشتم: تبیین مقوله اضافه
۲۳۰	تعریف اضافه
۲۳۱	تقسیم اضافه
۲۳۱	ظرف تحقق اضافه
۲۳۱	نحوه وجود اضافه
۲۳۲	خواص اضافه
۲۳۳	اشکال و پاسخ
۲۳۳	عروض اضافه بر حق تعالی

فصل یازدهم: واجب الوجود بالذات

۲۳۵	بخش اول: ذات واجب الوجود
۲۳۵	تقریر اول برهان وجوب وجود
۲۳۶	تقریر دوم برهان وجوب وجود
۲۳۷	بخش دوم: توحید و بساطت حق تعالی
۲۳۷	توحید ذات
۲۳۸	دفع شبهه ابن کمونه
۲۳۸	توحید ربوبیت
۲۳۹	بیان طریقه عرفا
۲۴۰	بساطت واجب الوجود

۲۴۱	بخش سوم: صفات واجب الوجود
۲۴۱	وجوب ذاتی و صفاتی
۲۴۲	اقسام صفات
۲۴۳	صفات ثبوتی
۲۴۴	صفات سلبی
۲۴۴	اثبات صفات ثبوتی
۲۴۵	عیثیت صفات با ذات
۲۴۶	بطلان دیدگاه اشاعره
۲۴۶	بطلان دیدگاه معتزله
۲۴۷	بخش چهارم: علم واجب الوجود بالذات
۲۴۷	علم واجب به ذات خود
۲۴۸	عیثیت ذات با علم
۲۴۸	علم به معلول قبل از ایجاد
۲۵۰	علم به معلول بعد از ایجاد
۲۵۱	مرتبه عنایت
۲۵۱	مرتبه قضا
۲۵۲	لوح قضا
۲۵۲	لوح قدر
۲۵۳	مرتبه صور کونیه
۲۵۳	بخش پنجم: قدرت واجب الوجود
۲۵۳	تبیین قدرت
۲۵۴	تبیین اختیار
۲۵۵	اشکال و پاسخ

۲۵۶	بطلان نظریه تفویض
۲۵۶	نظریه امامیه
۲۵۷	بخش ششم: اراده واجب الوجود
۲۵۷	تعریف اراده
۲۵۷	عینیت علم و اراده
۲۵۷	حبّ الهی
۲۵۹	تکالیف شرعی
۲۵۹	فعل الهی
۲۶۰	تنزه حق تعالی از شر
۲۶۰	اقسام عوالم الهی
۲۶۱	عینیت فاعل و غایت
۲۶۲	مراد حکما از نفی غایت
۲۶۲	بطلان دیدگاه معتزله
۲۶۳	بخش هفتم: تبیین حیات
۲۶۳	اشرفیت حیات
۲۶۴	اشتراک مفهوم حیات
۲۶۴	بخش هشتم: تبیین سمع و بصر
۲۶۴	تبیین بصر
۲۶۵	تبیین سمع
۲۶۵	تغایر علم یا سمع و بصر
۲۶۵	ذوق، شمع و لمس
۲۶۶	بخش نهم: کلام واجب الوجود
۲۶۶	کلام ذاتی

۲۶۶	تعریف مطلق کلام
۲۶۷	کلام فعلی
۲۶۸	مراتب کلام فعلی
۲۶۹	کلام لفظی و کتبی
۲۶۹	تفاوت کتاب و کلام
۲۶۹	کلام به اعتبار اجمال و تفصیل
۲۷۰	مؤخره
۲۷۰	قوس صعود و نزول
۲۷۱	ختم دائره کمال
۲۷۱	حقیقت محمدیه
۲۷۱	قرآن و فرقان
۲۷۱	عطای فرقان به انبیای سلف
۲۷۱	جوامع کلم
۲۷۲	ختم مقالات با نام خاتم رسالت
۲۷۲	درخواست درود از خدا
۲۷۳	کتابنامه

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

حمد خدا

یا مبدء الكل الیک المنتهی لک الجلال و الجمال و البها

ای مبدء (و مصدر) کل (موجودات و عوالم معقول و محسوس، معاد و) منتهای (همه چیز اعم از معقولات و محسوسات) به سوی (ذات مقدس) تو می باشد (و همین طور همه) جلال و جمال و بها از آن تو می باشد (و جلال و جمال و بهای هر کسی و هر چیزی از سوی تو فیضان یافته است).

یا مبدع العقول و الارواح و منشئ النفوس و الاشباح

ای مبدع (و موجد) عقول (کلیه و جزئیه و ای خالق) ارواح (و عوالم روحانی) و (ای) آغازگر (و مصدر) نفوس (کلیه و جزئیه) و (ای آفریننده) اشباح (مثالیه، مثل معلقه و صور برزخیه).

کل لسان الكل عن ثنائک و ضل فی بیداء کبریاتک

هر زبانی و زبان هر موجودی (اعم از معقول و محسوس) در (حال) ستایش (و حمد و ثنای ذات یگانه و بی مثال) توست و (ثنای آن ها) در بیداء (و ساحت) کبریا (و عظمت لایتناهی ذات مقدس) تو گم می شوند.

أنت كما أثبتت يا رب علي نفسك لأحصى ثناء لا ولا

پروردگارا تو همان طوری که (در قرآن کریم ذات بی مثال) خویش را ثنا (و ستایش) نموده‌ای ثنا، (حمد و ستایش ذات لایتناهی بل فوق مالایتناهی تو هرگز) قابل شمارش (با عقل قاصر موجود متناهی) نیست.

صلوات بر حضرت محمد ﷺ

صلّ علی فاتح باب الرحمة وخاتم الرسل نبی الأمة

(پروردگارا) بر فاتح باب (بخشش و در) رحمت (الهی بر کل عالم هستی) و خاتم پیامبران و نبی (مکرم) امت (مسلمان) درود فرست. (اللهم صلّ علی محمد و آل محمد)

معلّم الحکمة و الكتاب وقائد الخالق إلى الصواب

(پیامبری مکرم و معزز که) معلّم حکمت (الهی) و کتاب (آسمانی) و قائد (و زعیم) امت (از سوی) خالق (و آفریننده) آن‌ها به سوی صواب (و خیر نیکی) است.

صلوات بر آل محمد ﷺ

و آله العزّ الولاة السادة فی ملکوت الغیب والشهادة

(پروردگارا) و (بر) آل (و خاندان مطهر و طیبین او که) عزیزان، سروران و آقایان (ما آدمیان) در ملکوت غیب و شهادت هستند (درود فرست. اللهم صلّ علی محمد و آل محمد).

مؤلف تحفة الحکیم

و بعد حمدالله حق حمده یقول عبدالله وابن عبده

و بعد از (به جا آوردن) حق حمد (و ستایش) خداوند (متعال و درود بر محمد و

خاندان پاک و مطهرش) بنده خدا و فرزند بنده خدا می‌گوید.

«محمد» هو «الحسین» النجفی عامله الله بلطفه الخفی

محمد حسین نجفی که خداوند با لطف خفیه او را مورد لطف خویش قرار داد. (در سال ۱۲۹۶ ه.ق در محله غری کوفه متولد شد و مقدمات علوم دینی را در کاظمین تحصیل و در اوایل جوانی برای ادامه تحصیل به نجف هجرت کرد و در سال ۱۳۶۱ و در سن ۷۵ سالگی چشم از جهان فرو بست.)

فضیلت حکمت

فضیلة الحکمة فی العلوم تعرف من فضیلة المعلوم

فضیلت (و برتری) حکمت (و فلسفه نسبت به سایر) علوم (و دانش‌ها) از فضیلت (و برتری) معلوم (و موضوعات آن) دانسته می‌شود.

و کیف و هی عند اهل المعرفة معرفة الواجب ذاتاً و صفة

و چگونه (چنین حکمت برترین علوم و دانش‌ها نباشد) و (حال آن‌که) حکمت (و فلسفه الهی) نزد اهل معرفت (و عرفا) شناخت ذات و صفات واجب (الوجود بالذات) است.

و صنعه من أمره و خلقه و جمعه للكل بعد فرقه

(و همه چیز) صنع (و خلق) خداوند است اعم از (عالم) امر او و (عالم) خلق او، و (او) همه آن‌ها را پس از فرق (و جدایی در یک‌جا) جمع (و مبعوث می‌کند).

محتوای تحفة الحکیم

و هذه منظومة فی الحکمة حاوية اصولها المهمة

و این (کتاب) منظومه در حکمت (الهی و فلسفه ربّانی) است که حاوی اصول (و مبانی) مهم حکمت (و فلسفه الهی) می‌باشد.

صحیفة من صحف مكرمة

و انها لدى النفوس الملهمة

و (این کتاب منظومه که پیش رو دارید) نزد نفوس ملهمه (از عالم قدس الهی) صحیفه‌ای از صُحُف مکرّمه است (که بر قلب پاک و مطهر اهل معرفت افاضه می‌گردد).

و فصلت بالحق بیناته

و هو کتاب احکمت آیاته

و آن (صحیفه مکرّمه) کتابی است که آیاتش محکم است و بیناتش به وسیله حق تفصیل داده شده است.

ما هو قرة لعین العارف

و فيه من لطائف المعارف

و در این منظومه لطائف معارف (الهی و حکم ربّانی) وجود دارد، (حکیم و) معارفی که نور چشم (فیلسوف و) عارف (الهی و حکیم صمدانی) است.

و الحق باتّباعه أحق

و کیف و المنعوت فيها الحق

و چگونه (چنین نباشد) و (حال آن‌که) منعوت (و موصوف) در آن حق است و حق با تبعیت از آن احق می‌شود.

وجه تسمیه تحفة الحکیم

معتصماً بطواهب العظیم

و سمتها بتحفة الحکیم

و آن (کتاب) را با اعتصام (و چنگ زدن) به بخشنده (و) دانای مطلق (و با تمسک و تیرک به نام مقدّس حکیم او) تحفة الحکیم نامیدم. (کتاب مزبور با مقدمه و تصحیح مظفر منتشر شده است و میرزا مهدی آشتیانی شرحی ناتمام نگاشته است^۱ و اخیراً

۱. ر.ک. مجموعه مقالات، ص ۸۹ - ۱۰۰؛ الحکمة المتعالیه. شرح المنظومة (تحفة الحکیم) ص ۵ - ۹؛ فرهنگ معین؛ نرم‌افزار لغت‌نامه دهخدا؛ لغت‌نامه دهخدا؛ نرم‌افزار المعجم نسخه سوم؛ صلاة الجماعة، ص ۱ - ۱۵؛ حاشیه کتاب المکاسب، ج ۱، ص ۷ - ۲۰ و الانوار القدسیة، ص ۹ - ۱۰.

توسط آیه‌الله مصطفوی شرحی کامل به نام الحکمة المتعالیة، شرح المنظومة (تحفة الحکیم) به زبان عربی بر آن نوشته شده و توسط بنده حقیر نیز شرحی به فارسی با عنوان هستی‌شناسی فلسفی (شرح تحفة الحکیم) از طریق مؤسسه بوستان کتاب منتشر شده است.)

www.ketab.ir